

Advokáti do škol

Prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc.

Praha – 30.5.2023

<https://lenkasulova.com/>

Skvělý nápad

► Co je cílem ?

Posilovat právní vědomí ve společnosti ?

Předávat dětem a dospívajícím znalosti v oblasti státu, práva, legislativy...?

Učit děti a dospívající pracovat s pojmy jako právo, spravedlnost, svoboda, morálka.... a pochopit je?

Řešit s dětmi a dospívajícími morální a etická dilemata a učit je přemýšlet o nich, argumentovat?

Zkvalitňovat následně společnost prostřednictvím dětí a dospívajících, dostat témata do rodin ?

Prevence celospolečenských patologií, začít oslovovat populaci brzy...?

Forma a obsah

- Obsahově jistě perfektně víte, ale ***jak poutavě sdělit, jak zaujmout?***
- Jak? Je otázka znalostí o dětech a dospívajících určité věkové skupiny
- Jak? Je znalost interakčních technik
- Zkušenosti s výukou na školách s dětmi různého věku v rámci výchovy k manželství a rodičovství – doporučit zdroje (doporučit inspirativní zdroj)
- Pokud vnitřní zvažování, zda se do projektu zapojit uvést příklady výzkumů resilience

Věk?

- Interiorizace prvních norem **kolem 3 let**
- Zájem o morální dilemata, dobro a zlo, co je fér, kladné a záporné hrdiny, pohádkové postavy **už v předškolním věku**. V tom období začíná morálně etický vývoj dítěte.
- Doporučit morálně etický vývoj- zdroj, (zmínit výzkum s pachateli závažných trestných činů).
- Mladší školní věk – období naivního realismu, období hodného dítěte – autority (musí autority kolem sebe mít, observační učení, latentní učení)
- Doporučit Postoje a hodnoty českých dětí MŠMT Klíče pro život
- Přejechod od heteronomní k autonomní morálce (významné faktory inteligence, rodinné prostředí, čas rodičů, výchovné principy)
- **Klíčová zájmová skupina cca od 8. třídy ZŠ 12-18 let – Proč?**

Morálně etický vývoj dítěte

- **Přebíráním postojů a hodnocení** autorit
- **Vlastní znalosti a zkušenosti**
- **Ovlivněno zcela konkrétní situací**
- **Je na podobné chování celoživotně zvyklé**
- **Se schopností sebereflexe** se dítě nerodí, k ní postupně dospívá a je pro jednotlivce i pro společnost nesmírně důležité, aby se instance svědomí – existence „vnitřního soudce“ skutečně vytvořila.
- Kromě sebereflexe se ukazuje jako významné pro morální chování dítěte jeho **sebepojetí a emoce, především empatie a prosociální city.**

objasňování altruistického chování:

- **evoluční:** Altruistické chování je jedním ze základních projevů vyšších živočichů, které je předpokladem zdařilé reprodukce a zachování rodu. Prvotním modelem chování samice-mládě v rané interakci.
- Altruistické chování je funkčnější pro přežití člověka, a proto byly v procesu evoluce preferovány geny pro-altruistické. (Williams, Wilson, Kotásková)
- **psychoanalytický:** Zakladatelé psychoanalýzy předpokládali, že pokud člověk jedná altruisticky, jedná se o potlačení jeho původních přání a skutečných potřeb egoistického a hédonistického charakteru (Freud).
- **neopsychoanalytický:** Stoupenci neopsychoanalýzy se přiklání k tomu, že sociálně pozitivní chování pramení z raných vztahů matka-dítě. Blíží se etologickým hlediskům (Bowlby, Winnicott).
- **vycházející z teorie učení:** Altruistické chování je výsledkem učení posilováním, modelováním, pozorováním, imitací vhodného modelu (Bandura).
- **kognitivně vývojový:** Podstatou altruistického chování je kapacita myšlení a způsob uvažování o vnějších jevech, celková kognitivní zralost (Piaget, Kohlberg, Reykowski).

Kognitivistický a sociokognitivistický přístup

- Vývoj morálky a hodnot je součástí vývoje rozumových schopností. V roce 1932 vychází „Morální úsudek dítěte“ J.Piageta, což velmi ovlivnilo chápání vývoje morálky dítěte a stimulovalo vznik mnohých dalších výzkumů. Piagetovy výzkumy souvisely s procesem decentrace (se schopností podívat se na vlastní chování jako by zvnějšku). Ve vývoji dítěte a v jeho usuzování stále nabývá na významu intencionalita (nebo-li zlý úmysl se stává důležitějším pro posouzení prohřešku, oproti následné reálné škodě).
- J.Piaget však stejně jako jiné výzkumy (příkladně výzkum H.Hartshorneho a M.A.Mayové, konaný v roce 1928 na 11 tisíci dětech v Chicagu) dokládal znepokojivý výsledek, že **morální usuzování, či postoj ještě nemusí souviset se skutečným chováním.**
- **L. Kohlberg, L.S. Levine, R.L.Selman.....**

Piagetova periodizace

- ▶ **Heteronomní morálku** časově řadil asi do věku 4-7,8 let. Morální realismus.

Dvě stádia užívání pravidel:

Stádium egocentrické (období 2-6 let).

Stádium začínající spolupráce (období 6-10 let).

- ▶ **Mezistádium** – vztah dítěte k trestu-imanetní spravedlnost, autority. Trest jsou i výčitky svědomí. Je možná náprava prohřešku.
- ▶ **Autonomní morálka** časově zařazována mezi roky 7,8 – 13 let.

Biopsychosociální aspekty dospívání

Vymezení období

Biologické hledisko – od objevení sekundárních pohlavních znaků k plné pohlavní zralosti

Sociální hledisko- nové sociální zařazení jedince do společnosti (oddělení se od rodiny, nové role, očekávání společnosti, nové sebepojetí...)

Psychické hledisko – nové pudové tendence a hledání způsobů jejich uspokojování, nástup formálně abstraktního způsobu myšlení, emoční labilita, tvořivost, motorická zdatnost...

Období pubescence 11-15 let

- 1.fáze **prepuberty** 11-13 u dívek (u chlapců až o dva roky později)
- 2.fáze **puberty** 13-15 let nastupuje dokončením fáze prepuberty a končí plnou reprodukce schopností
- ***Klíčový vývojový úkol hledání vlastní identity***, kdo jsem já, jak mě vidí ostatní, jsem úspěšný, hezký, oblíbený, jsem vůdce, ten kdo určuje nebo outsider, nezajímavý, opomíjený
- Vnitřní rozpor (Erikson)
- Pomáhá skupinová identita, nyní virtuální identita (fanoušek Slávie)

Období adolescence 15-20 let

- Dosažena plná reprodukční zralost
- Změny postavení jedince ve společnosti
- Nerovnoměrný tělesný růst
- Určitá disharmonie postavy
- Problémy s přijetím změn vlastního těla
- Odlišnost tělesné stavby dívek a chlapců
- Výkyvy ve zrání mozku
- *Zmínit: Petra Macka a jeho členění období dospívání*

Hlavní psychologické charakteristiky dospívání

- Období formálních logických operací
- Hypoteticko-deduktivní myšlení
- Kognitivní vývoj 15-25 let vrchol fluidní inteligence ???
- Krystalická pokračuje do vysokého věku
- Nástup abstrakce (soudy o soudech, myšlení o myšlení, pochopení pojmů svoboda, právo, morálka...)
- Proces decentrace (sám sebe bere za objekt myšlení, vnímání, příklad: pláč)
- Pohrávání si s ideálem (ideální Já, ideální společnost, ideální osobnost,
- Denní snění
- Porovnávání ideálu s realitou – zdroj kritického pohledu dospívajícího, mezigeneračních konfliktů, destruktivního a provokativního chování...

Hlavní psychologické charakteristiky dospívání

Období kritického realismu

Období emoční lability

Suicidální pokusy

Výkyvy výkonnosti

Motivačně volní složky (střídání fází vystupňované aktivity až opojení s fázemi ochablosti a apatičnosti)

Období druhého negativismu sociální oddělování se

Vývoj schopností a dovedností – oblast pohybové koordinace, sport, významný rozvoj vizuální percepce, výbavnost detailů,

Vývoj řeči, samostatná produkce verše, hry, vlastní řeč,

Kreativita, vlastní tvorba – hudba, výtvarné umění...

Dospívání a socializace

Postupné oddělování se od původní rodiny

(nejprve mentální a pak i fyzické, interkulturní rozdíly, zmínit citové pouto dospívající- rodič)

Vrstevnické vztahy a jejich význam (připomenout etapy vývoje- následuje)

Volba profesní orientace (významné osobnosti, zájmová vyhraněnost, hledání cesty, typologie, poradenství)

Specifické vývojové rozpory dospívajících

Rozpor mezi fyzickou a sociální zralostí

Rozpor mezi rolí a statusem (rozpor mezi
naučeným a možnostmi využití naučeného)

Rozpor mezi hodnotami mladé a starší
generace

Rozpor mezi hodnotami rodiny a vnější
společnosti

VYBRANÉ ZDROJE

Literatura:

Šulová, Lenka, *Raný psychický vývoj dítěte*, Praha, Karolinum, 2004, 2010, 2017

Šulová, Lenka, Zaouche-Gaudron, Chantal, *Předškolní dítě a jeho svět – L'enfant dans l'âge préscolaire et son monde*, Praha, Karolinum, 2003, 458 s.

Šulová, Lenka, *Problémové dítě a hra, editor a spoluautor – Hra v raných vývojových etapách*, 22 stran, 9. aktualizace, Praha, RAABE, 2005

Šulová, L.: Rodina funkční a dysfunkční. *Právo a rodina*, č. 1, 8. ročník, Praha, Linde, 2006, str. 8-12

Šulová, L.: Psychická deprivace a traumatizace. In: Kolektiv autorů, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. IREAS, 1. vydání, Praha, 2007, str. 87-99 (celé dílo 229 stran)

Šulová, L.: Prevence psychosociální patologie – Prevence začíná v raném dětství. In: Fait, T., Vrablík, M., Češka, R. a kol.: *Preventivní medicína*, Maxdorf Jessenius, Praha, 2008, str. 467-495

Literatura:

Šulová, L.: Psychologické aspekty střídavé péče o dítě předškolního věku. In: Šulová, L.: Problémové dítě a hra. 29. aktualizace, Praha: Raabe, 2010

Šulová, L.: Morálně-etický vývoj dítěte. In: Weiss, P. a kol.: Etické otázky v psychologii. Praha, Portál, 2011, str. 123-141

Šulová, L.: Sexuální výchova na školách, In: Weiss, P. (ed.): Sexuologie, Grada, Praha,2010, ISBN-978-80-247-2492-8

Šulová, L., Fait, T., Weiss, P.: Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví. Praha, Maxdorf, 2011

Literatura:

- ▶ Šulová L., Pourtois, J.P., Desmet, H., Kalubi, J.C. (eds.)(2018):La qualité de vie de l'enfant aujourd'hui/Children's quality of life today, Czech-in, Praha, 308 str.
- ▶ Šulová, L.: La résilience de l'enfant en Europe centrale in: Celenice, Ch.,Poourtois, J.P., Desmet, H.:Education et Résilience, UMONS, 2021
- ▶ Šulová, L.: Odkládání rodičovství do pozdějšího věku a jeho možné důsledky, Časopis lékařů českých 3-4,2019/158, str. 133-136
- ▶ Šulová, L.: Placement des enfants en danger en milieu substitutif institutionnel ou individuel en République tchèque in: Boutanquoi, M., Lacharité, C.: Enfants et familles vulnérables en protection de l'enfance, Presses universitaires de Franche-Comté, 2020, str. 111-128
- ▶ Šulová, L.: The Placement of Children at Risk in Institutional or Individual Substitute Care in the Czech Republicin: in:Boutanquoi, M.,Lacharité, C.,Vulnerable children and Families in Child Protection, Presses universitaires de Franche-Comté, 2022, str.103-119
- ▶ Šulová, L.: Etapy psychického vývoje dítěte od narození po dospívání, Dětský sluch, č. 4., 2022, str. 2-4
- ▶ Šulová, L.: Rodinné konflikty, jako významný formativní vliv pro děti, jež v těchto rodinách žijí (Family conflicts as significant formative influence for children who live in them), The journal of Culture, vol.11, no 2, 2022, str 7-13
- ▶ <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1310479648.pdf>

<http://pastprojects.czech-in.cz/aifref2017prague.cz/>

Reflex č. 27 2017, Střídavá péče- rozhovor